

Asia: VN/26964/2022

Lausuntopyyntö työryhmämietinnöstä: Avioliittoon pakottamisen rangaistavuuden selkeyttäminen

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Työryhmän esitys pakkoavioliiton sisällyttämisestä ihmiskaupan yhdeksi tunnusmerkistökiteijäksi on perusteltu. Työryhmän mietinnössä esitetyt perustelut kriminalisoinnille ovat vakuuttavat. Nykyinen sääntely ei kata riittävästi kriminalisoinnin tarvetta. Nykyisin sovellettavaksi lähinnä tuleva pakottamisen tunnusmerkistö sisältää ilmiöön nähden varsin lievän rangaistusuhan ja pakottaminen on lisäksi (tietyin poikkeuksin) asianomistajarikos. Pakkoavioliittotapauksissa on hyvin todennäköistä, ettei asianomistaja uskalla esittää rangaistusvaatimusta. Pakottamisen tunnusmerkistön täytyminen edellyttää lisäksi väkivallan käyttämistä tai uhkaamista, joita ei välttämättä liity pakkoavioliittoon. Joihinkin ihmiskaupan teko tapoihin pakkoavioliitto sisältyy tosin jo nykyiselläänkin. Tämä ilmenee työryhmän mietinnöstäkin (sivu 51). Kuitenkaan pakkoavioliitossa ei ole aina kysymys ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin saattamisesta.

Totean selvyden vuoksi, että asianomistajan ollessa alle 16- vuotias sovellettaviksi tulevat luontevasti myös rikoslain 20 luvussa säädetyt rikostunnusmerkistöt (seksuaalinen kajoaminen, lapsenraiskaus, törkeine tekemuotoineen ja lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö). Lapsen pakkoavioliittoon sisältynee säännönmukaisesti seksuaalinen kanssakäyminen lapsen kanssa. Nämä tunnusmerkistöt soveltuvat ihmiskauppatunnusmerkistön ohella, koska tunnusmerkistöjen suojelukohde (lapsen terveys ja seksuaalinen itsemääräämisoikeus) on eri kuin ihmiskaupparikoksissa (vapaus).

Pakkoavioliiton erilliskriminalisointi ei ole tarpeen, koska kyse on tyyppillisesti ihmiskauppailmiön alle sijoittuvasta teosta. Mietinnöstä ilmenee, että monet valtiot ovat säätäneet pakkoavioliiton omana rikoksenaan rangaistavaksi. Erilliskriminalisointia vastaan puhuu kuitenkin se, että sen soveltamisala saattaisi jäädä varsin suppeaksi ja ongelmaksi voisi muodostua se, ettei pakkoavioliiton ihmiskauppaluonnetta osattaisi tunnistaa, kun pakkoavioliittoa ei olisi nimenomaisesti mainittu yhtenä ihmiskaupparikoksen teko tyyppinä.

Työryhmän mietinnössä on katsottu laillisuusperiaatteen kannalta riittäväksi se, että pakkoavioliitto määritellään lain esitöissä. Käsitys on kritiikille altis. Laillisuusperiaatteessa on keskeistä rikosvastuun ennakoitavuus. On ainakin jossain määrin kyseenalaista, olisiko rikosvastuun laajuus lakitekstin

perusteella riittävästi ennakoitavissa. Ihmiset eivät erinäisiin tekoihin ryhtyessään lue lain esitöitä. Sen sijaan on kyllä kohtuullista olettaa, että kirjoitetun rikoslain keskeinen sisältö on kaikkien selvitettävissä. Vaihtoehtona voisi olla se, että tunnusmerkistö kirjoitettaisiin tältä osin seuraavasti: "pakkoavioliittoon tai vaikutuksiltaan siihen rinnastettavaan liittoon". Esitöissä voisi sitten täsmentää, mitä tarkoitetaan pakkoavioliittoon vaikutuksiltaan rinnastettavalla liitolla. Keskeistä olisi liiton tosiasiallinen sitovuus. Rinnastettavuuden kriteereitä on kuvattu työryhmän mietinnössä hyvin.

Tolvanen Matti
Itä-Suomen yliopisto